

EIROPAS PUSGADA TEMATISKĀ FAKTU LAPA

EFEKTĪVAS TIESU SISTĒMAS

1. IEVADS

Eiropas Savienības pamatā ir cieņa pret pamatvērtībām — tiesiskumu un demokrātiju. Šīs vērtības ir jāaizsargā. Lai ES darbotos pienācīgi, visās dalībvalstīs ir jānodrošina efektīvas tiesu sistēmas.

“Efektīvas tiesu sistēmas” galvenie elementi ir kvalitāte, neatkarība un efektivitāte. Efektīvas tiesu sistēmas ir priekšnoteikums, lai tiktu radīta ieguldījumiem un darījumdarbībai labvēlīga vide, jo tās nodrošina uzticību visā darījumdarbības ciklā. Tām ir būtiska nozīme arī individuālo tiesību — jo īpaši sociālo tiesību — aizsardzībā. Tās ir nozīmīgas arī visu ES tiesību — jo īpaši ekonomiskās jomas tiesību aktu — piemērošanā, savstarpējas uzticēšanās stiprināšanā un cīņā pret korupciju. Pēdējais minētais aspekts tieši ietekmē valstu budžetus un darījumdarbības vidi.

Neatkarīgi no valsts tiesu sistēmas modeļa vai juridiskajām tradīcijām, kas ir tā pamatā, svarīgākie “efektīvas tiesu sistēmas” kritēriji ir efektivitāte, kvalitāte un neatkarība.

Eiropas pusgadā — ikgadējā ES līmeņa ekonomikas politikas koordinācijas ciklā¹ — ir noteikts, ka dalībvalstu tiesu

sistēmu efektivitātes uzlabošana ir viens no strukturālo reformu galvenajiem elementiem. Šā paša iemesla dēļ arī valstu tiesu reformas ir kļuvušas par neatņemamu daļu no strukturālajiem elementiem dalībvalstīs, kurās ir nepieciešamas ekonomikas korekciju programmas². Īstenojot jebkādas tiesu sistēmas reformas, ir jāievēro tiesiskums un jānodrošina atbilstība ES tiesībām un Eiropas tiesu sistēmas neatkarības standartiem.

Šis dokuments ir strukturēts turpmāk norādītajā veidā. 2. sadaļā ir atspoguļotas jaunākās tendences attiecībā uz tiesu sistēmu efektivitāti, neatkarību un kvalitāti. 3. sadaļā ir sniegti piemēri pasākumiem, kas var uzlabot tiesu sistēmu darbību. 4. sadaļā ir aprakstīts politikas pašreizējais stāvoklis.

Citas Eiropas pusgada tematiskās faktu lapas, kas saistītas ar šo jautājumu, ir tematiskā faktu lapa par valsts pārvaldes kvalitāti un tematiskā faktu lapa par profesionālo pakalpojumu regulējumu.

---

¹ Eiropas Komisijas Gada izaugsmes pētījumā par 2017. gadu ir uzsvērts, ka “ir nepieciešama (..) iedarbīga tiesu sistēma, lai varētu atbalstīt ekonomikas izaugsmi un nodrošināt augstas kvalitātes pakalpojumu sniegšanu uzņēmumiem un iedzīvotājiem”, COM(2016) 725 final, 8. lpp. Jau Gada izaugsmes pētījumā par 2016. gadu

---

tika norādīts, ka ir “jānodrošina ātra tiesvedība, jāsamazina tiesā neizskatīto lietu uzkrāšanās, jāpastiprina aizsardzības pasākumi attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību un jāuzlabo tiesu sistēmas kvalitāte, tostarp ar IKT labāku izmantošanu tiesās un kvalitātes standartu izmantošanu”, COM(2015) 690 final, 13. lpp. ² Ekonomikas korekciju programmas Grieķijā, Portugālē (pabeigta 2014. gada jūnijā) un Kiprā (pabeigta 2016. gada aprīlī) ietvēra tiesu sistēmas reformas nosacījumus.

2. PROBLĒMU NOTEIKŠANA

Eiropas pusgadu papildina ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā³, nodrošinot objektīvus, uzticamus un salīdzināmus datus par tiesu sistēmu kvalitāti, neatkarību un efektivitāti visās dalībvalstīs.

Tas — kā progresīvs informācijas rīks — palīdz ES un dalībvalstīm apzināt iespējamās nepilnības, uzlabojumus, paraugpraksi un laika gaitā novērojamās tendences.

Šo izpēti par to, cik labi darbojas valstu tiesu sistēmas, papildina konkrētās valsts novērtējums, kurā ņemts vērā katras dalībvalsts un tās tiesību sistēmas konteksts un īpatnības. Šis novērtējums tiek ietverts Eiropas pusgada valstu ziņojumos.

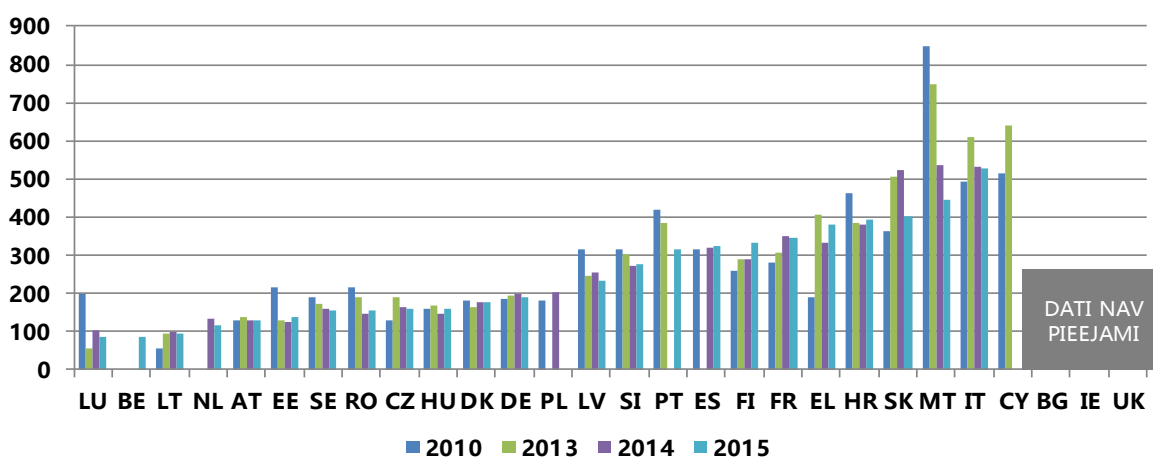
2.1. Tiesu sistēmu efektivitātes uzlabošana

Laikus pieņemti nolēmumi ir svarīgi gan uzņēmumiem, gan ieguldītājiem, gan arī patērētājiem. Uzņēmumi, pieņemot lēmumus par ieguldījumiem, ņem vērā risku tikt iesaistītiem komercietu strīdos, darba vai nodokļu strīdos vai maksātnespējas lietās. Tādēļ nozīmīgs faktors ir tiesu sistēmas efektivitāte tiesvedības izskatīšanā.

2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā parāda, ka situācija dažādās valstīs un attiecībā uz dažādiem rādītājiem⁴ ir ļoti atšķirīga.

Vairākas valstis joprojām saskaras ar īpašām problēmām attiecībā uz to tiesu sistēmu efektivitāti. Šīs problēmas ir saistītas ar ilgstošu tiesvedību pirmās instances tiesās, kā arī zemiem lietu pabeigšanas koeficientiem vai lielu skaitu nepabeigto lietu.

1. diagramma. Strīdīgu civillietu un komercietu pabeigšanai nepieciešamais laiks (pirmās instances tiesās / dienās)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā⁵.

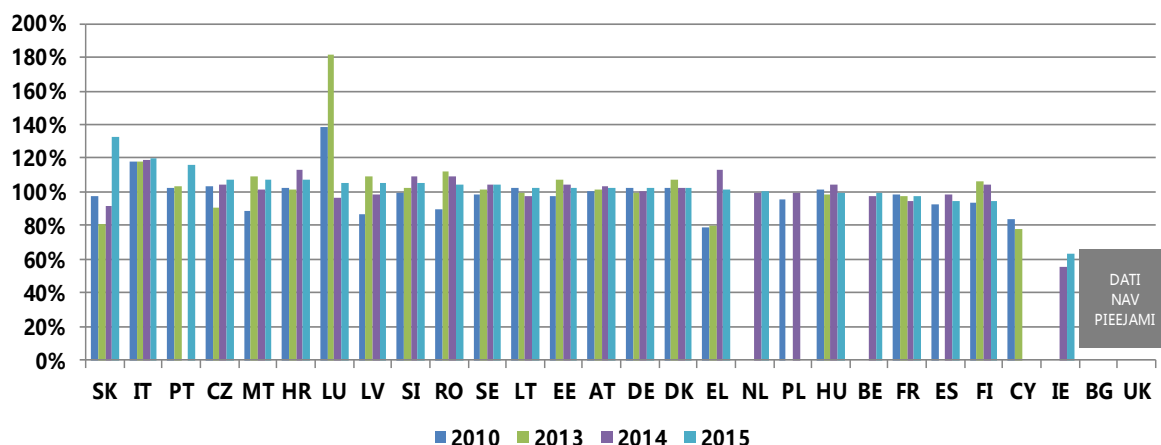
Piezīme: strīdīgas civillietas un komercietas attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem saistībā ar līgumiem.

³ 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā, COM(2017) 167 final: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice_lv.

⁴ Tiesvedības ilgums, lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits ir standarta rādītāji, ko definējusi Eiropas Padomes Eiropas Tiesu sistēmu efektivitātes komisija (CEPEJ): http://www.coe.int/t/dqhl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

⁵ Pamatojoties uz Eiropas Padomes Tiesu sistēmu efektivitātes izvērtēšanas komisijas (CEPEJ) sniegtajiem datiem. Tiesvedības ilgums ir laiks (dienās), kas nepieciešams, lai lietu izskatītu tiesā, t. i., laiks, kas nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pirmās instances tiesā. "Nolēmuma pieņemšanas laika" rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 dienām. 2017. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā sākotnēji norādītie dati ietver papildu specifisku un kontekstuālu informāciju saistībā ar situāciju konkrētās dalībvalstīs.

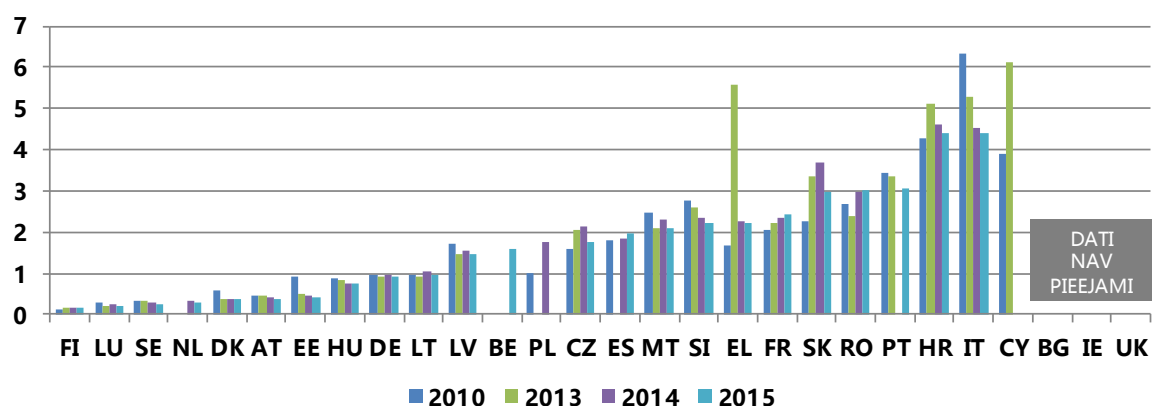
2. diagramma. Strīdīgu civillietu un komercietu pabeigšanas koeficients (pirmās instances tiesās / procentos)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā⁶.

Piezīme: ja lietu pabeigšanas koeficients ir aptuveni 100 % vai vairāk, tas nozīmē, ka tiesu sistēma spēj izskatīt vismaz tik daudz lietu, kas atbilst jauno lietu skaitam. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir mazāks par 100 %, tas nozīmē, ka lietu skaits, ko tiesas izskata, ir mazāks par jauno lietu skaitu. 2017. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā sākotnēji norādītie dati ietver papildu specifisku un kontekstuālu informāciju saistībā ar situāciju konkrētās dalībvalstīs.

3. diagramma. Nepabeigtu strīdīgu civillietu un komercietu skaits (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā⁷.

⁶ Pamatojoties uz CEPEJ sniegtajiem datiem. **Lietu pabeigšanas koeficients** ir pabeigto lietu skaita un jauno lietu skaita attiecība. Ar šo koeficientu novērtē, vai tiesa spēj laikus izskatīt jaunās lietas. Tiesvedības ilgums ir saistīts ar ātrumu, kādā tiesas var izskatīt lietas, jeb "lietu pabeigšanas koeficientu" un to lietu skaitu, kuras joprojām tiek izskatītas, jeb "nepabeigtajām lietām".

⁷ Pamatojoties uz CEPEJ sniegtajiem datiem. **Nepabeigto lietu skaits** ir to lietu skaits, kuras vēl ir jāizskata attiecīgā perioda beigās. Nepabeigto lietu skaits arī ietekmē nolēmuma pieņemšanas laiku. 2017. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā sākotnēji norādītie dati ietver papildu specifisku un kontekstuālu informāciju saistībā ar situāciju konkrētās dalībvalstīs.

Dati par gadiem liecina, ka rezultāti ir nedaudz svārstīgi, proti, gadu no gada tie dalībvalstīs var uzlaboties vai pasliktināties. Ir vērojami zināmi uzlabojumi, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kuras Eiropas pusgadā vai ekonomikas korekciju programmās ir identificētas kā valstis, kas saskaras ar problēmām. Turklāt pēdējo 5 gadu laikā lielākajā daļā dalībvalstu ir uzlabojumi attiecībā uz strīdīgo civillietu un komerclietu tiesvedības ilgumu un lietu pabeigšanas koeficientu.

Pēdējo 2 gadu laikā ir nedaudz samazinājies arī nepabeigto lietu skaits. Tomēr vairākās dalībvalstīs nepabeigto lietu skaits joprojām ir augsts.

2.2. Tiesu sistēmu kvalitātes uzlabošana

Iestādes, tostarp valstu tiesu sistēmas, kuras nodrošina augstu kvalitāti, lielā mērā ietekmē ekonomikas sniegumu. Lai tiesu sistēma būtu efektīva, ir svarīgi nodrošināt kvalitāti visā tiesvedības procesā. Tiesu sistēmu kvalitāti var palīdzēt uzlabot konkrēti faktori, kas ir vispārēji pieņemti kā būtiski⁸.

Cita starpā tie ir šādi:

- modernas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT), jo īpaši lietu pārvaldības sistēmas,
- tiesnešu un tiesas darbinieku apmācība,
- tiesu darbības uzraudzība un novērtēšana,
- apmierinātības aptauju izmantošana,
- atbilstoša finansējuma un darbinieku nodrošināšana tiesu sistēmām.

2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā apliecina gan to, ka situācija dažādās ES valstīs ir ļoti atšķirīga, gan to, ka daudzas dalībvalstis velta

īpašas pūles, lai turpinātu un pastiprinātu pasākumus savu tiesu sistēmu kvalitātes uzlabošanai.

Piemēram, lai gan tiek turpināti pasākumi tiesu sistēmas IKT rīku uzlabošanai, rādītāji atklāj nepilnības vairākās dalībvalstīs (4. diagramma). Dažas dalībvalstis izmanto visaptverošu pieeju tiesu darbības novērtēšanai, tostarp aptaujas.

Daudzās dalībvalstīs joprojām netiek izmantots **IKT lietu pārvaldības sistēmu** maksimālais potenciāls. Tas ietver lietu pārvaldības nodrošināšanu reāllaikā, standartizētu tiesu statistiku, lietu uzkrāšanās pārvaldību un automatizētas agrīnās brīdināšanas sistēmas.

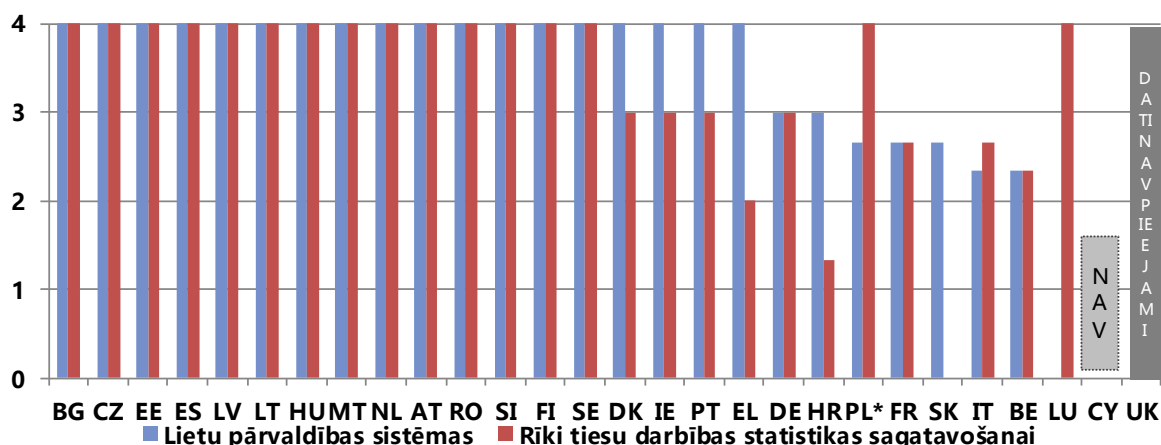
Attiecībā uz finanšu resursiem dati norāda, ka izdevumi tiesu sistēmai dalībvalstīs saglabājas diezgan stabili (5. diagramma). **Lai tiesu sistēma labi darbotos** un tiesās tiktu nodrošināti pienācīgi apstākļi un augsti kvalificēti darbinieki, **ir nepieciešams atbilstošs finansējums.**

Tiesu sistēmu kvalitāti var paaugstināt noteikti standarti (6. diagramma). Lielākajā daļā dalībvalstu ir noteikti standarti pušu informēšanai par procedūras gaitu, tiesas grafiku vai iespējamām kavējumiem, taču tiek izmantotas atšķirīgas metodes. Tiesu automatizētās informācijas sniegšanas sistēma ir ērtāka nekā sistēma, kurā pusēm ir jāveic noteiktas darbības.

⁸ Skatīt, piemēram, *CEPEJ* kontrolesarakstu tiesiskuma un tiesu kvalitātes sekmēšanai ("Checklist for promoting the quality of justice and the courts") (2008.), 6. atzinumu "Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (ETKP) atzinums" (2004.), kas pieejams tīmekļa vietnē:

<https://rm.coe.int/168074752d>.

4. diagramma. Lietu pārvaldībā un tiesu darbības statistikā izmantotās IKT (svērtais rādītājs: min. = 0, maks. = 4)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

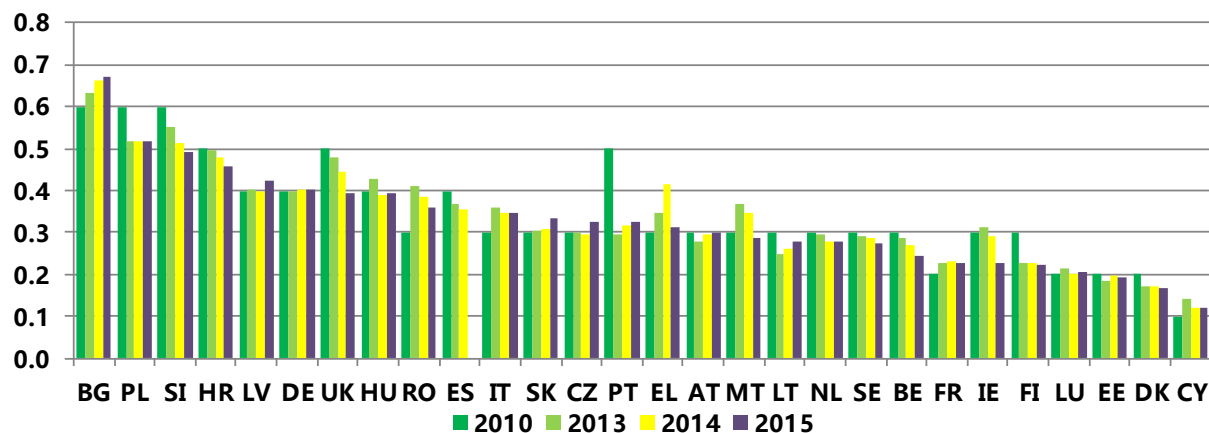
Piezīme: dati attiecas uz 2015. gadu.

Aprīkojuma rādītājs no 100 % (ierīce pilnīgi izmantota) līdz 0 % (ierīces nav) norāda uz diagrammā ietvertās ierīces funkcionālo klātesamību tiesās, izmantojot šādu vērtējuma skalu:

- 100 % = 4 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1,33 punkti par specifisku lietu;
- 50–99 % = 3 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1 punkts par specifisku lietu;
- 10–49 % = 2 punkti, ja piemērojama visās lietās / 0,66 punkti par specifisku lietu;
- 1–9 % = 1 punkts, ja piemērojama visās lietās / 0,33 punkti par specifisku lietu.

Lietā attiecas uz izskatāmās tiesvedības veidu (civillietā / komercietā, krimināllietā, administratīvā vai cita lieta).

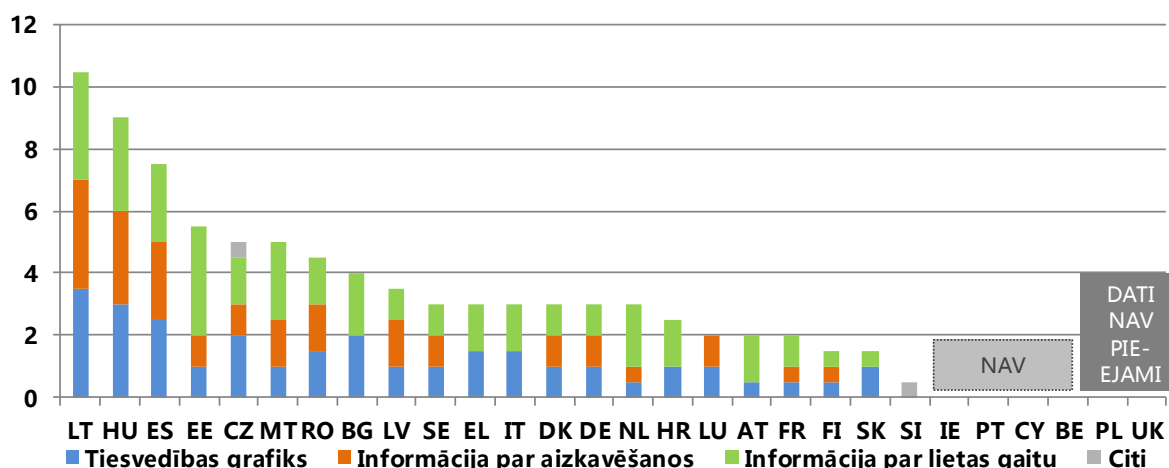
5. diagramma. Vispārējie valdības izdevumi tiesām (procentos no IKP)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā⁹.

⁹ Pamatojoties uz Eurostat sniegtajiem datiem. 2017. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā sākotnēji norādītie dati ietver papildu specifisku un kontekstuālu informāciju saistībā ar situāciju konkrētās dalībvalstīs.

6. diagramma. Standarti attiecībā uz informāciju par procedūras gaitu

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā¹⁰.

2.3. Tiesu sistēmu neatkarība

Tiesu sistēmas neatkarība ir prasība, kas izriet no ES Pamattiesību hartā nostiprinātajām tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību (47. pants). Neatkarība ir viens no efektīvas tiesu sistēmas pamatelementiem.

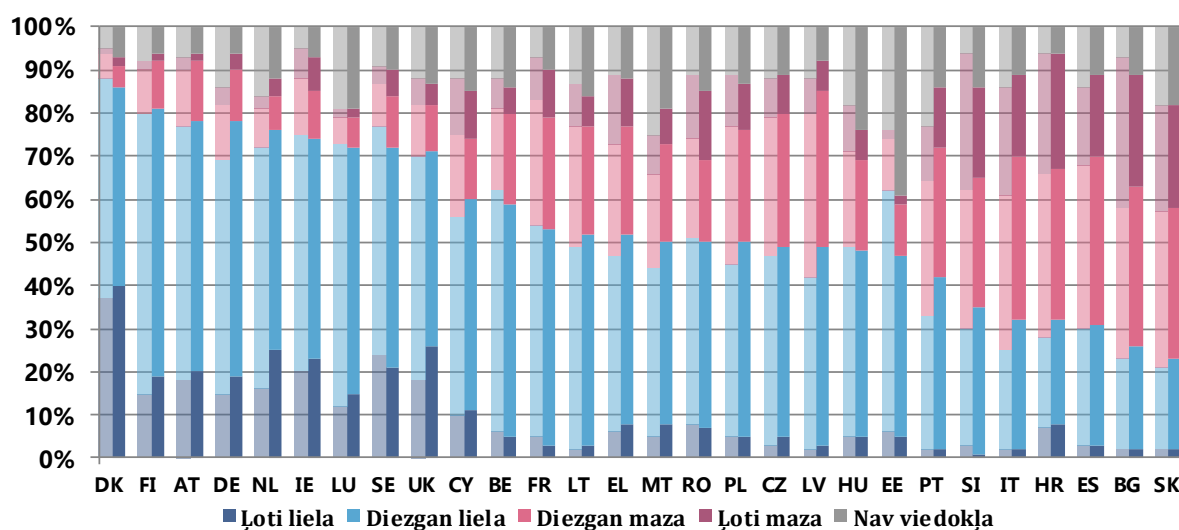
Turklāt tā ir būtiska, lai radītu pievilcīgu vidi ieguldījumiem un darījumdarbībai, jo tā garantē tās tiesību sistēmas godīgumu, paredzamību un noteiktību, kurā uzņēmumi veic savu saimniecisko darbību. Pamatojoties uz iedzīvotāju un uzņēmumu aptaujām, 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā parāda izmaiņas vispārējās sabiedrības un uzņēmumu priekšstatā par tiesu sistēmas neatkarību.

Tas apliecina rezultātus, kas iegūti citās aptaujās, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kurās tiesu sistēmas neatkarība ir novērtta visaugstāk un viszemāk.

2017. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir uzskaitīti arī tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanai izmantojamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas ir pieejami noteiktās situācijās, kad šī neatkarība var tikt apdraudēta. Viens no piemēriem ir tiesnešu pārcelšana bez viņu piekrišanas.

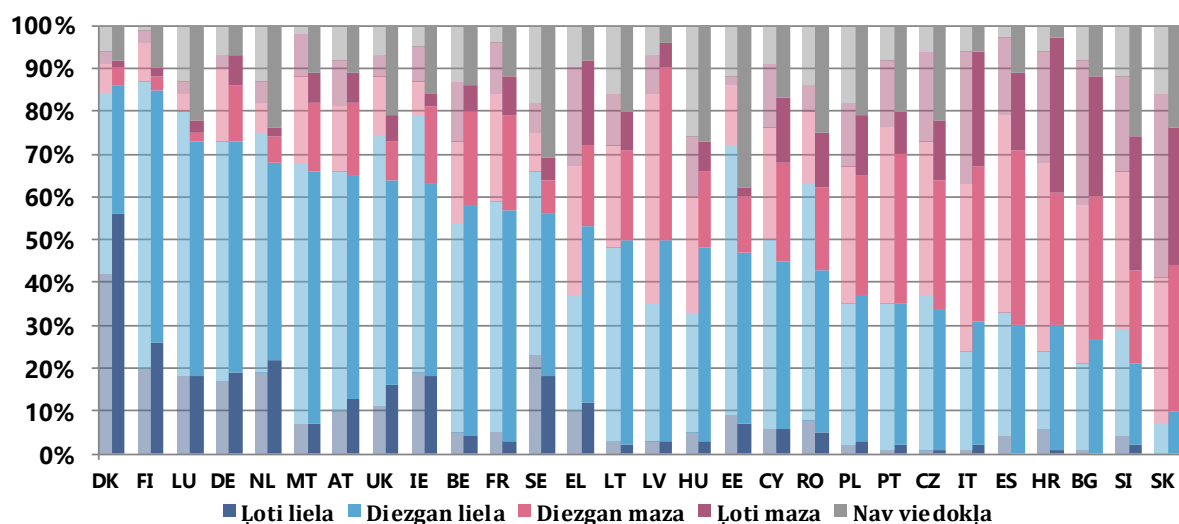
¹⁰ Punkti dalībvalstīm piešķirti atkarībā no metodes, kas izmantota katra informācijas veida sniegšanai: 1,5 punkti par automātisku ziņošanu ar e-pasta vai īsziņas starpniecību, 1 punkts par piekļuvi informācijai tiešsaistē visā procedūras gaitā, 0,5 punkti par informāciju, kas sniegta pēc pušu pieprasījuma, tiesas ieskatiem vai ar citu izmantoto metodi.

7. diagramma. Vispārējās sabiedrības priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību¹¹

Avots: Eirobarometra aptauja FL447¹².

8. diagramma. Uzņēmumu priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību¹³

Avots: Eirobarometra aptauja FL448¹⁴.

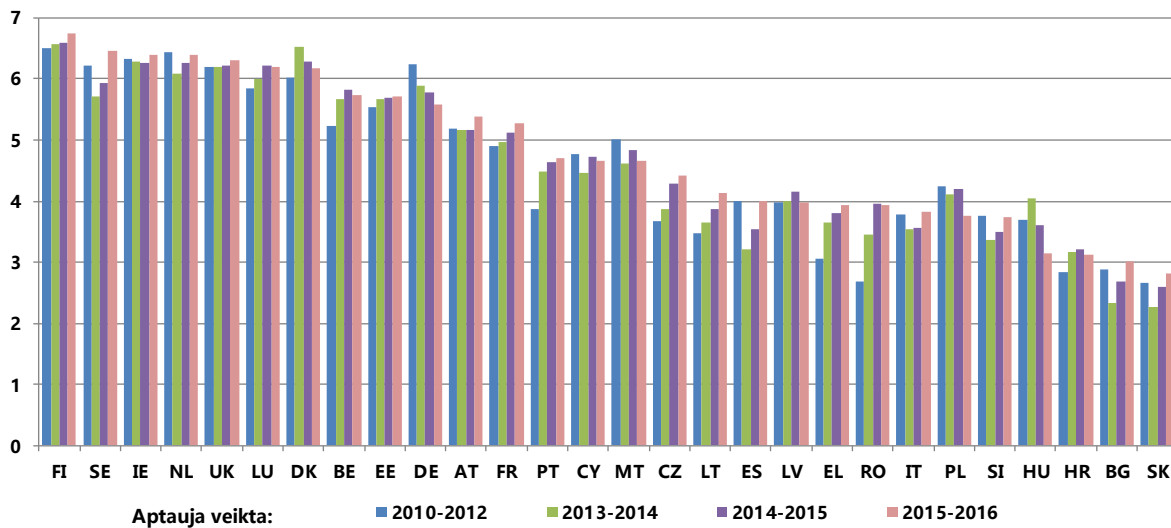
¹¹ Gaišās krāsas (katras valsts kreisais stabiņš) attiecas uz 2016. gadu. Tumšās krāsas (katras valsts labais stabiņš) attiecas uz 2017. gadu.

¹² Eirobarometra aptauja FL447, kas veikta 2017. gada 25. un 26. janvārī. Tika uzdots šāds jautājums: "Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?"

¹³ Gaišās krāsas (katras valsts kreisais stabiņš) attiecas uz 2016. gadu. Tumšās krāsas (katras valsts labais stabiņš) attiecas uz 2017. gadu.

¹⁴ Eirobarometra aptauja FL448, kas veikta laika posmā no 2017. gada 25. janvāra līdz 3. februārim. Tika uzdots šāds jautājums: "Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?"

9. diagramma. Priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā publicētie Pasaules Ekonomikas foruma (PEF)¹⁵ dati. Augstāka vērtība nozīmē labāku vērtējumu.

Eiropas standarti¹⁶ nosaka, ka tiesu sistēmā ir jānodrošina tiesu neatkarības efektīva aizsardzība, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus (strukturālā neatkarība).

Piemēram, tiesnesi nevajadzētu pārcelt uz citu tiesas iestādi, nesaņemot viņa piekrišanu, izņemot disciplināru sankciju gadījumus vai gadījumus, kad tiek īstenota tiesu sistēmas organizācijas reforma.

Šādi nevajadzētu rīkoties, lai netiktu izdarīts nepamatots spiediens uz tiesnesi. 10. diagrammā ir parādīts, vai šāda pārcelšana vispār ir atļauta, un, ja tā ir atļauta, kuras iestādes lemj par šādu pārcelšanu, kādi ir pārcelšanas iemesli (piemēram, organizatoriski, disciplināri) un kādas ir iespējas pārskatīt pārcelšanas lēmumu¹⁷.

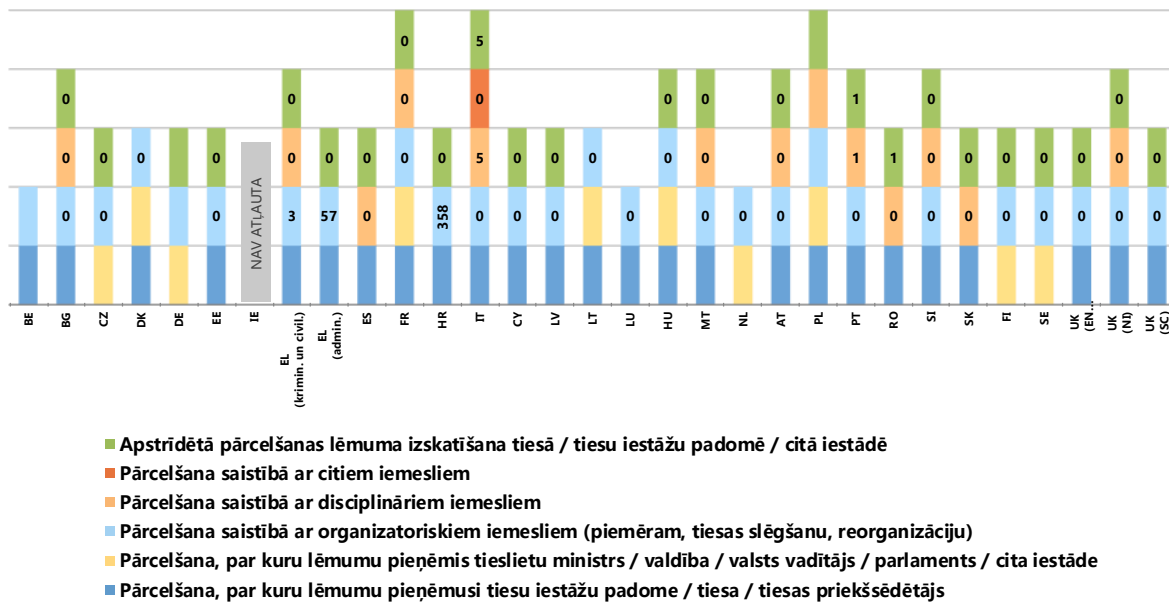
¹⁵ PEF rādītāja pamatā ir aptaujas atbildes uz šādu jautājumu: "Cik lielā mērā tiesu sistēma jūsu valstī ir neatkarīga no valdības, privātpersonu un uzņēmumu ietekmes? [1 = nepavisam nav neatkarīga; 7 = pilnīgi neatkarīga]". Aptaujas anketu atbildēm atlasīti uzņēmumi, kas pārstāv tautsaimniecības svarīgākās nozares (lauksaimniecību, pārstrādes rūpniecību, ar pārstrādi nesaistītu rūpniecību un pakalpojumu sfēru) visās iesaistītajās valstīs. Aptaujas formāti ir dažādi, tostarp intervijas ar uzņēmumu vadītājiem klātienē vai pa tālruni, pa pastu sūtītas anketas vai tiešsaistes anketas, kas pieejamas tīmekļa vietnē: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>.

¹⁶ Eiropas Padomes Ministru komitejas 2010. gada 17. novembra ieteikums CM/Rec(2010)12 dalībvalstīm jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem.

¹⁷ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 52. punkts.

10. diagramma. Aizsardzības pasākumi attiecībā uz tiesnešu pārcelšanu bez viņu piekrišanas (tiesnešu neatceļamība)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā¹⁸. Skaitlis uz stabīņa norāda to tiesnešu skaitu, kas 2014. gadā pārcelti bez viņu piekrišanas (ja skaitļa nav, dati nav pieejami).

3. POLITISKO INSTRUMENTU NOTEIKŠANA PROBLĒMU RISINĀŠANAI

Dažādu veidu strukturālās reformas, kuras var atrisināt iepriekš noteiktās problēmas, aptver gan strukturālus pasākumus, gan operatīvākus pasākumus.

Tās ietver

- tiesu organizācijas pārstrukturēšanu,
- tiesu sistēmas pārskatīšanu,

- procesuālo noteikumu modernizēšanu un vienkāršošanu,
- tiesu iestāžu padomes reformas,
- tieslietu un juridisko profesiju reformas,
- juridiskās palīdzības reformas,
- spriedumu izpildes uzlabošanu,
- pēc nejausības principa veiktas lietu sadales veicināšanu,
- tiesvedības pārvaldības procesa un pārredzamības modernizēšanu,
- jaunu informācijas tehnoloģiju izmantošanas veicināšanu,
- strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu izstrādes sekmēšanu.

¹⁸ Dati apkopoti, izmantojot atjauninātu anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīklu (ENCJ). Atbildes no dalībvalstīm, kurās nav tiesu iestāžu padomju vai kuras nav ENCJ locekles, tika iegūtas, sadarbojoties ar ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu. Dalībvalstis ir norādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā. Stabīņu augstums ne vienmēr ataino aizsardzības pasākumu efektivitāti. 2017. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā sākotnēji norādītie dati ietver papildu specifisku un kontekstuālu informāciju saistībā ar situāciju konkrētās dalībvalstīs.

Šīs strukturālās reformas **ir galvenie politiskie instrumenti, lai nodrošinātu, ka tiesu sistēmas ir efektīvas, un lai radītu pievilcīgāku vidi uzņēmumiem un ieguldījumiem.**

Šos centienus attaisno pilnīgi funkcionējošu tiesu sistēmu ietekme uz ekonomiku. Lai atjaunotu uzticību visā darījumdarbības ciklā, būtiska nozīme ir tam, lai tiesu sistēmas būtu efektīvas. Tiesu sistēmām nodrošinot tiesību ievērošanu, tiek sniegti daudzi ieguvumi. Kreditori labprātāk sniedz aizdevumus. Uzņēmumi nerīkojas oportunistiski. Samazinās darījumu izmaksas. Pastāv lielāka iespēja, ka ieguldījumus veiks inovatīvi uzņēmumi, kuru darbības pamatā nereti ir nemateriālie aktīvi, piemēram, intelektuālā īpašuma tiesības (IĪT).

Attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) 2015. gada aptauja¹⁹, kurā piedalījās gandrīz 9000 Eiropas inovāciju un IĪT jomas MVU, parādīja, cik nozīmīga ir valstu tiesu sistēmu efektivitāte.

Aptaujā īpaši tika konstatēts, ka vieni no galvenajiem iemesliem, kas attur MVU no IĪT pārkāpuma procesa sākšanas tiesā, ir izmaksas un pārmērīgs tiesvedības ilgums.

Dažādos literatūras avotos un pētījumos ir uzsvērts, ka pienācīgi funkcionējošas valstu tiesu sistēmas labvēlīgi ietekmē ekonomiku²⁰. Cita starpā tie ietver Starptautiskā Valūtas fonda²¹, Eiropas Centrālās bankas²², Ekonomiskās

¹⁹ Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO), 2016. gada rezultātu apkopojums par intelektuālā īpašuma (IP) jomā strādājošiem MVU ["Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2016"].

²⁰ *Alves Ribeiro Correia / Antas Videira*, "Troika's Portuguese Ministry of Justice Experiment: An Empirical Study on the Success Story of the Civil Enforcement Actions", *International Journal for Court Administration*, 7. izd., Nr. 1, 2015. gada jūlijs, ir apliecināts, ka Portugālē veiktās reformas bija veiksmīgas.

²¹ SVF, "Fostering Growth in Europe Now", 2012. gada 18. jūnijs.

²² ECB, "Adjustment and growth in the euro area", 2013. gada 16. maijs; pieejams: <http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2013/html/sp130516.en.html>.

sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO)²³, Pasaules Ekonomikas foruma²⁴ un Pasaules Bankas²⁵ publikācijas. Piemēram, 2015. gada pētījums par Portugāles civillietu tiesu sistēmas reformām parādīja, ka ekonomikas korekcijas programmas ietvaros veikto reformu rezultātā tiesvedības ilgums samazinājās par vairāk nekā trešdaļu²⁶.

Pastāv arī pierādījumi, ka efektīva tiesu sistēma veicina ieguldījumus attiecīgajā valstī²⁷. Izpētē tika konstatēta pozitīva korelācija starp uzņēmuma lielumu un efektīvu tiesu sistēmu. Turpretī gadījumos, kad tiesu sistēmas darbībā pastāv nepilnības, ir novērojama vājāka motivācija veikt ieguldījumus un pieņemt darbiniekus²⁸.

Arī efektīva korupcijas apkarošana ir nozīmīga darījumdarbībai labvēlīgas vides radīšanā.

Visbeidzot, uzticēšanās pienācīgi funkcionējošai tiesu sistēmai veicina noteiktu mērķu sasniegšanu, piemēram, saistībā ar darījumdarbību. Turpretī tiesu sistēmu nepilnības rada augstākas aizņēmumu izmaksas²⁹.

²³ Skatīt, piemēram, ESAO Ekonomikas departamenta 2013. gada jūnija politikas paziņojumu Nr. 18 "What makes civil justice effective?" un ESAO Ekonomikas departamenta darba dokumentu Nr. 1060 "The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics".

²⁴ Pasaules Ekonomikas forums, "The Global Competitiveness Report; 2013-2014", pieejams:

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.

²⁵ Pasaules Bankas pētījums "Doing Business 2014"; pieejams:

<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Full-Report.pdf>.

²⁶ *Alves Ribeiro Correia / Antas Videira* (2015.), turpat.

²⁷ Skatīt SVF valsts ziņojumu Nr. 13/299.

²⁸ Skatīt Spānijas Bankas darba dokumentu Nr. 1303, Itālijas Bankas darba dokumentu Nr. 898 un SVF valsts ziņojumu Nr. 13/299.

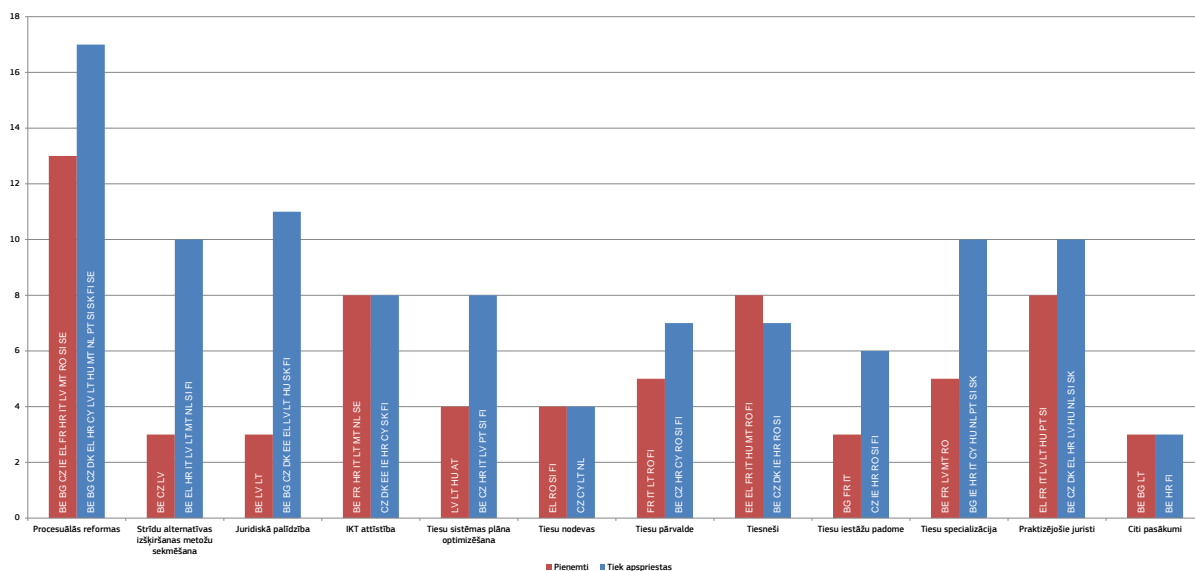
²⁹ SVF valsts ziņojums Nr. 13/299.

4. POLITIKAS PAŠREIZĒJĀ STĀVOKĻA PĀRSKATS

2017. gada Eiropas pusgada valstu ziņojumi parāda, ka vairākās dalībvalstīs joprojām ir īpašas problēmas attiecībā uz tiesu sistēmu efektivitāti. Pamatojoties uz

Eiropas Komisijas priekšlikumu, 2017. gada Eiropas pusgadā ES Padome sniedza konkrētām valstīm — Horvātijai, Kiprai, Itālijai, Portugālei un Slovākijai — adresētus ieteikumus, lai padarītu to tiesu sistēmas efektīvākas.

11. diagramma. ES tiesu sistēmas reformu plānošana (pieņemtie pasākumi un iniciatīvas, kas tiek apspriestas)

Avots: 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā.

Pārskats parāda, ka vairākas dalībvalstis īsteno tiesu sistēmas reformas, izmantojot Eiropas strukturālos un investīciju fondus (ESIF). 2014.–2020. gada plānošanas periodā ES nodrošina atbalstu EUR 4,2 miljardu apmērā, lai ar ESIF palīdzību palielinātu valsts pārvalžu institucionālās spējas, tostarp tiesu sistēmas reformu jomā. 14 dalībvalstīs³⁰ programmu plānošanas dokumentos ir norādījušas, ka tiesu sistēma ir joma, kurai nepieciešams ESIF atbalsts.

Komisija uzsver uz rezultātiem vērsta pieejas nozīmīgumu līdzekļu īstenošanā: šādu pieeju pieprasa arī ESIF fondu regula³¹. Komisija apspriežas ar

dalībvalstīm par to, kā labāk novērtēt un izvērtēt ESIF fondu ietekmi uz attiecīgajām tiesu sistēmām.

Komisija turpina atbalstīt tiesu sistēmas reformas, nodrošinot tehnisko atbalstu, kā arī Strukturālo reformu atbalsta dienesta (SRSS) pakalpojumus. Atbalsts tiek īstenots gan saistībā ar ekonomikas korekciju programmām — jo īpaši Kiprā un Grieķijā —, gan sadarbības un pārbaudes mehānismu Bulgārijā un Rumānijā.

Dalībvalstis ir īstenojušas inovatīvus instrumentus un prakses savu tiesu sistēmu efektivitātes pastiprināšanai. Turpmāk norādīti daži piemēri.

³⁰ Bulgārija, Čehijas Republika, Grieķija, Spānija (tikai ERAF), Horvātija, Itālija, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija un Slovēnija.

³¹ 2013. gada 20. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013.

1) Komunikācijas centrs tiesas dokumentu izplatīšanai Slovēnijā (*EVIP*)³². Tas darbojas kā visu Slovēnijas tiesu sistēmas dokumentu centrālais reģistrs. Centrs ir ievērojami saīsinājis tiesas dokumentu sagatavošanai un izsūtīšanai nepieciešamo laiku; tas savukārt ir saīsinājis tiesvedību ilgumu. Turklāt ir atvieglots tiesas darbinieku administratīvais darbs saistībā ar dokumentu drukāšanu, ievietošanu aploksnēs un nosūtīšanu, nodrošinot tiem vairāk laika pievērsties pamatdarbam.

2) Atklāta piekļuve judikatūrai Rumānijā. Tieslietu ministrija un tiesas publicē nepieciešamo informāciju (pušu vārdus un uzvārdus / nosaukumus, tiesas sēžu datumus, lietas priekšmetu un nolēmuma kopsavilkumu), lai puses varētu sekot līdzi savas lietas gaitai tiesā. 2015. gadā Rumānijas Juridiskās informācijas institūta fonds (*RoLII* fonds) izveidoja jaunu portālu, kas nodrošina publisku piekļuvi visās

instancēs pieņemto tiesas spriedumu pilnam tekstam. Tas aptver visus procedūras posmus, tostarp tos, kuros var iesniegt apelāciju, un vienlaikus tiek ievērotas tiesības uz privātumu.

3) Latvijas tiesu e-pakalpojumu portāls. Lai uzlabotu iedzīvotāju un uzņēmumu informētību par tiesas pakalpojumiem, valsts tiesu portālā (<https://manas.tiesas.lv/eTiesas/>) tagad tiek nodrošināta ērtāka saskarne ar elektroniskiem pakalpojumiem un atjauninātu tiesu informāciju. Uzlabojumi ietver

- platformu tiesām adresētu pieteikumu iesniegšanai tiešsaistē,
- veidlapu aizpildīšanu un iesniegšanu tiešsaistē,
- informāciju par tiesvedības gaitu tiešsaistē,
- elektroniskus paziņojumus,
- kalendāru, kurā norādīta advokātu un prokuroru pieejamība.

Šo instrumentu kopums ļauj tiesu sistēmai samazināt apturēto lietu skaitu un nodrošināt ātrāku lietu izskatīšanu, kā arī raitākus pārrobežu procesus.

Datums: 9.11.2017.

---

³² [Valsts pārvaldes kvalitāte – instrumentu kopums praktizējošajām iestādēm \("Quality of Public Administration – A Toolbox for Practitioners"\)](#), Eiropas Komisija, 2017.

5. NODERĪGI INFORMĀCIJAS AVOTI

- 2017. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā — Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, COM(2017) 167 final
https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice_lv
- Quality of Public Administration — A Toolbox for Practitioners (Valsts pārvaldes kvalitāte — instrumentu kopums praktizējošajām iestādēm), Eiropas Komisija (2017.)
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8055>